

Květen 2026

Energetická bezpečnost ve Střední Evropě po roce 2022

Karel Sál

Shrnutí

Energetická bezpečnost ve střední Evropě prošla po ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022 zásadní proměnou. Narušení tradičních dodávek ropy a plynu odhalilo slabiny regionu, zejména závislost na dovozech, omezenou diverzifikaci a citlivost na cenové šoky. Současně sektor ovlivňují evropské dekarbonizační závazky. Tento paper analyzuje proměnu energetické bezpečnosti z hlediska dostupnosti, cenové přístupnosti, udržitelnosti a odolnosti, hodnotí roli LNG, alternativních tras a budoucnost plynu a zkoumá strategický význam jaderné energie včetně financování, bezpečnosti dodávek a investičních rizik.

Hlavní body

- Ruská invaze na Ukrajinu odhalila slabiny střední Evropy, zejména závislost na ruských dodávkách, nepružnou infrastrukturu a citlivost na cenové šoky. Energetická bezpečnost se proto nově více zaměřuje na odolnost, diverzifikaci a strategickou autonomii.
- Po roce 2022 se LNG a nové propojení staly hlavními nástroji diverzifikace, které zvýšily flexibilitu, ale zároveň přinesly větší závislost na globálních trzích. Zemní plyn má nadále sloužit jako přechodné „bezpečnostní palivo“.
- Jaderná energie může podpořit dlouhodobou bezpečnost i dekarbonizaci, přesto je spojena s vysokými náklady a riziky. Zásadní proto zůstává spolupráce států EU při budování odolného energetického systému.

Úvod

Energetická bezpečnost je typicky definována jako stálá dostupnost energetických zdrojů za přijatelnou cenu (IEA, 2023). Ve střední Evropě byla tato definice v minulosti formována strukturální závislostí na zahraničních dodavatelích, zejména na Rusku. Před rokem 2022 připadalo na Rusko přibližně 45 % dovozu plynu do EU a 27 % dovozu ropy, přičemž několik střeoevropských států vykazovalo ještě vyšší míru závislosti (Evropská komise, 2022a; Eurostat, 2022). Tato procenta dodávek plynou zejména z používání potrubních systémů ze sovětské éry, které vytvořily převážně východně-západní orientaci infrastruktury.

Rozhodujícím zlomem byla ruská invaze na Ukrajinu v únoru 2022. Dodávky plynu přes Nord Stream byly zastaveny (v důsledku úmyslné sabotáže), tranzit přes Ukrajinu se stal nejistým a velkoobchodní ceny plynu v roce 2022 dramaticky vzrostly (IEA, 2023). Krize odhalila strukturální křehkost energetických systémů postavených na koncentrovaných dodavatelských vztazích. Pro střeoevropské země, jako Česko, Slovensko, Maďarsko, Polsko a Rakousko, již nebylo možné vnímat energetickou bezpečnost pouze jako stabilní smluvní přístup k ruským fosilním zdrojům. Místo toho se stala otázkou strategické autonomie, flexibility infrastruktury a systémové odolnosti.

Mění se význam energetické bezpečnosti

V současném kontextu zahrnuje energetická bezpečnost čtyři vzájemně provázané dimenze: fyzickou dostupnost dodávek, cenovou dostupnost, environmentální udržitelnost a odolnost vůči šokům. Strategie Evropské unie REPowerEU, přijatá v květnu 2022, odráží tento širší výklad tím, že kombinuje nouzová diverzifikační opatření s urychleným zaváděním obnovitelných zdrojů energie a zlepšováním energetické účinnosti (Evropská komise, 2022b).

Pro střeoevropské státy se odolnost stala určujícím rysem energetické bezpečnosti. Schopnost odolat přerušením dodávek, geopolitickému tlaku nebo extrémní cenové volatilitě je nyní stejně důležitá jako zajištění dostatečných objemů dodávek za konkurenceschopné ceny. Situace však není zcela nová; například Slovensko již v minulosti zažilo přerušení dodávek (např. během plynové krize v roce 2009), ale současná situace se vyznačuje krizemi na vícero úrovních. Energetická krize v letech 2022–2023 ukázala, že trhy samy o sobě stabilitu v podmínkách geopolitických otřesů zaručit nemohou.

V důsledku toho vlády znovu zavedly mechanismy strategické koordinace, včetně povinných cílů pro skladování plynu podle nařízení (EU) 2022/1032 (Evropská komise, 2022c). Tato opatření ilustrují posun od čistě tržní bezpečnosti k hybridnímu modelu kombinujícímu liberalizované trhy se strategickými státními zásahy.

Strukturální slabiny ve střední Evropě

Energetická krize odhalila několik přetrvávajících slabých míst v regionu. Zaprvé – vysoká závislost na dovozech zůstává strukturálním rysem. Střeoevropské ekonomiky disponují omezenými domácími zdroji fosilních paliv a navzdory snahám o diverzifikaci od roku 2022 hrají externí dodavatelé i nadále dominantní roli. Ačkoli podíl ruského plynu dodávaného plynovodem na dovozu do EU od roku 2022 výrazně poklesl (IEA, 2023), závislost se částečně přesunula na globální trhy se zkapalněným zemním plynem (LNG), které jsou samy vystaveny volatilitě a geopolitické konkurenci, zejména s ohledem na současnou krizi mezi USA a Izraelem na jedné a Íránem na straně druhé.

Zadruhé – omezení daná infrastrukturou zpomalila tempo diverzifikace. Historické konfigurace plynovodů byly navrženy pro přepravu plynu z východu na západ, což vede k zásadním komplikacím ve chvíli, kdy je nutné tok otočit. Ačkoli došlo po roce 2014 k rozšíření propojovacích vedení a kapacit

pro reverzní toky, plná flexibilita v rámci celého regionu stále zajištěna není (ENTSOG, 2023). Infrastruktura pro přenos elektřiny čelí podobným tlakům. Výpadky jsou stále častější a dochází k nim i v místech, kde dříve nebyly běžné. Příkladem může být výpadek v létě 2025 v České republice, který postihl hlavně střední a západní část Čech. Evropské hodnocení přiměřenosti zdrojů zdůrazňuje rostoucí potřebu posílení sítě a flexibilních zdrojů pro integraci rostoucího podílu výroby z obnovitelných zdrojů (ENTSO-E, 2022).

Zatřetí se cenová volatilita stala klíčovým bezpečnostním problémem. V roce 2022 vzrostly evropské referenční ceny plynu na úroveň více než desetinásobně převyšující historické průměry, což vyvolalo inflační tlaky a vyvolalo nutnost rozsáhlých fiskálních zásahů (IEA, 2023). Tato zkušenost zdůraznila makroekonomický rozměr energetické bezpečnosti a fiskální rizika spojená s nestabilitou trhu.

A nakonec – do popředí se dostala odolnost kritické infrastruktury. Sabotáž plynovodů Nord Stream v září 2022 podtrhla zranitelnost energetické infrastruktury vůči hybridním hrozbám. Útoky na infrastrukturu mohou být politicky motivovány širokou škálou aktérů, a to nejen v souvislosti s válkou mezi Ruskem a Ukrajinou. To dokládá útok levicových radikálů na distribuční síť elektřiny v Berlíně na začátku tohoto roku, který připravil 30 000 domácností o elektřinu a další základní služby (Zadražilová, 2026). Rada Evropské unie od té doby klade důraz na posílení opatření na ochranu a odolnost kritické infrastruktury (Rada EU, 2023). Kromě fyzických hrozeb nabývají v digitalizovaných energetických systémech na významu také kybernetická bezpečnostní rizika.

LNG, diverzifikace a budoucí role plynu

Zkapalněný zemní plyn se stal ústředním prvkem evropské strategie diverzifikace po roce 2022. Evropská unie v roce 2023 výrazně zvýšila dovoz LNG, zejména ze Spojených států, čímž kompenzovala klesající dodávky z ruských plynovodů (IEA, 2023). Ačkoli se většina kapacit pro „znovuzplyňování“ LNG nachází v pobřežních státech, získaly k nim střeoevropské země nepřímý přístup díky rozšířeným propojením s Nizozemskem, Německem, Polskem a Chorvatskem.

LNG zvyšuje flexibilitu dodávek a snižuje závislost na jediném dodavateli. Dovození státy však zároveň vystavuje konkurenci na globálním trhu, zejména ze strany Asie. Investice do infrastruktury pro LNG navíc musí být posuzovány s ohledem na dlouhodobé cíle dekarbonizace. V rámci rámce EU „Fit for 55“ mají být emise skleníkových plynů do roku 2030 sníženy nejméně o 55 % ve srovnání s úrovněmi z roku 1990 (Evropská komise, 2021). V takovém scénáři se očekává, že strukturální poptávka po plynu bude klesat v čase.

Zemní plyn proto bude v průběhu 20. let 21. století pravděpodobně fungovat jako přechodné palivo zajišťující bezpečnost. Podporuje stabilitu elektrizační soustavy, doplňuje přerušované obnovitelné zdroje a nahrazuje uhelnou výrobu s vyššími emisemi uhlíku. Jeho dlouhodobá role po roce 2040 však zůstává nejistá a je stále více omezována klimatickou politikou. Strategické plánování se proto musí vyvarovat uhlíkové pasti a zároveň zajistit střednědobou odolnost.

Jaderná energie: bezpečnost, finance a časový harmonogram

Jaderná energie zaujímá ve skladbě energetických zdrojů střední Evropy výjimečné postavení. Země jako Česko, Slovensko a Maďarsko se při výrobě nízkouhlíkové elektřiny pro základní zatížení významně spoléhají na jadernou energetiku. Z hlediska energetické bezpečnosti jaderná energie snižuje závislost na dovážených fosilních palivech a přispívá k plnění cílů v oblasti snižování emisí (MAAE, 2022).

Slovensko plánuje i v budoucnu nadále výrazně spoléhat na jadernou energii jako klíčový zdroj elektřiny. Po dokončení nových reaktorových bloků v jaderné elektrárně Mochovce si země klade za cíl

posílit svou energetickou nezávislost snížením závislosti na dovozu fosilních paliv. Slovensko rovněž zvažuje další rozvoj svých jaderných kapacit, modernizaci stávajících elektráren v Jaslovských Bohunicích a Mochovcích, investice do zvýšení bezpečnosti a prodloužení životnosti stávajících reaktorů (ČTK, 2026). Očekává se, že jaderná energie zůstane podstatnou součástí slovenské strategie pro zajištění stabilních dodávek elektřiny a snižování emisí uhlíku.

Rozvoj jaderné energetiky s sebou však nese značné finanční a systematické výzvy. Jaderné projekty se vyznačují vysokými počátečními investičními náklady (CAPEX) a dlouhou dobou výstavby. Podle Mezinárodní energetické agentury představují náklady na financování významnou složku celkových nákladů na výrobu jaderné energie (IEA, 2020). K omezení těchto rizik vlády často využívají státní záruky, smlouvy o rozdílu cen (CFD) nebo modely regulované základny aktiv. Ačkoli tyto mechanismy snižují riziko pro investory a náklady na úvěry, zvyšují expozici veřejného sektoru.

Zpoždění výstavby a překročení nákladů u evropských projektů, jako jsou Olkiluoto 3 nebo Flamanville, ilustrují rizika spojená se složitou výstavbou jaderných elektráren (OECD NEA, 2020). U střeoevropských projektů – včetně nových bloků v Dukovanech nebo Paks II – zůstává hlavní politickou výzvou vyvážení výhod v oblasti zabezpečení dodávek s fiskální obezřetností a dodržováním pravidel EU pro státní podporu. Jaderná energie může posílit dlouhodobou odolnost, ale pouze za předpokladu robustního regulačního dohledu a realistických rámců pro řízení projektů.

Regionální spolupráce a strategická autonomie

Energetickou bezpečnost ve střední Evropě nelze zajistit pouze prostřednictvím čistě vnitrostátních strategií. Region je pevně ukotven ve vnitřním energetickém trhu EU, kde hrají zásadní roli přeshraniční toky, mechanismy solidarity a koordinovaná regulace. Plán REPowerEU výslovně zdůrazňuje mechanismy společných nákupů a koordinované plánování infrastruktury jako nástroje k posílení kolektivní odolnosti (Evropská komise, 2022b).

Regionální spolupráce omezuje zdvojování investic, usnadňuje optimální využití úložišť a propojovacích vedení a posiluje vyjednávací pozici na globálních trzích se zkapalněným zemním plynem (LNG). Podporuje také snahy o synchronizaci a integraci, včetně rychlé synchronizace ukrajinské elektrické soustavy s kontinentální evropskou sítí v roce 2022. Ve stále nejistějším geopolitickém prostředí poskytuje kolektivní postup strukturální výhodu oproti roztříštěným vnitrostátním reakcím.

Závěr

Od roku 2022 se energetická bezpečnost ve střední Evropě posunula od relativně úzkého zaměření na stabilitu dodávek a cenovou konkurenceschopnost k multidimenzionálnímu pojetí, jehož jádrem je odolnost. Válka mezi Ruskem a Ukrajinou odhalila systémové slabiny vyplývající z koncentrované závislosti na dovozech a nepružnosti infrastruktury. V reakci na to vlády urychlily diverzifikaci směrem k LNG, posílily požadavky na skladování a přehodnotily strategickou hodnotu jaderné energie.

Ve střednědobém horizontu zůstane zemní plyn pravděpodobně důležitým palivem z hlediska bezpečnosti, které podporuje flexibilitu systému a stabilitu průmyslu. V dlouhodobém horizontu však závazky v oblasti dekarbonizace a technologické změny sníží jeho strukturální význam. Jaderná energie nabízí cestu k nízkouhlíkové stabilitě základního zatížení, vyžaduje však pečlivé finanční strukturování a řízení rizik.

V konečném důsledku není hlavní prioritou střeoevropských států pouze nahrazení ruských uhlovodíků, ale vybudování odolného, diverzifikovaného a dekarbonizovaného energetického systému, který bude schopen odolat geopolitickým otřesům, volatilitě trhu a technologickým změnám.

Energetickou bezpečnost v roce 2026 lze proto nejlépe chápat jako schopnost propojených národních systémů absorbovat krize při zachování ekonomické stability a postupu směrem ke klimatické neutralitě.

Zdroje

- Council of the EU (2023). Critical infrastructure resilience: Council recommendation. Brussels: Council of the European Union. Publ.: 13. 1. 2026. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation/protection/critical-infrastructure-resilience-eu-level_en
- ENTSO-E (2022). European Resource Adequacy Assessment 2022. Brussels: ENTSO-E. <https://www.entsoe.eu/eraa/2022/>
- ENTSG (2023). Ten-Year Network Development Plan 2023. Brussels: ENTSG. <https://tyndp.entsoe.eu/about>
- Eurostat (2022). EU imports of energy products – recent developments. Luxembourg: European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments [2022 version]
- European Commission (2021). Fit for 55 package. Brussels: European Commission. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fit-for-55/>
- European Commission (2022a). REPowerEU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy. Brussels: European Commission. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en
- European Commission (2022b). REPowerEU Plan. Brussels: European Commission. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_cs [in Czech]
- European Commission (2022c). Regulation (EU) 2022/1032 on gas storage. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1032/oj/eng>
- IAEA (2022). Nuclear Power and Secure Energy Transitions. Vienna: International Atomic Energy Agency. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/016228e1-42bd-4ca7-bad9-a227c4a40b04/NuclearPowerandSecureEnergyTransitions.pdf>
- IEA (2020). Projected Costs of Generating Electricity 2020. Paris: International Energy Agency. <https://www.iea.org/reports/projected-costs-of-generating-electricity-2020>
- IEA (2023). World Energy Outlook 2023. Paris: International Energy Agency. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/86ede39e-4436-42d7-ba2a-edf61467e070/WorldEnergyOutlook2023.pdf>
- OECD NEA (2020). Unlocking Reductions in the Construction Costs of Nuclear. Paris: OECD Nuclear Energy Agency. <https://www.oecd-neo.org/upload/docs/application/pdf/2020-07/7530-reducing-cost-nuclear-construction.pdf>
- Zdražilová, J. (2026). Peklo v Berlíně po útoku levicových extremistů. Druhý den bez elektřiny lidé mrznou bez světla a vody. Novinky.cz. Publ.: 5. 1. 2026. <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-peklo-v-berline-druhy-den-bez-elektriny-lide-mrznou-bez-svetla-a-vody-40555967> [in Czech]

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz